

Ба Шурои диссертатсионии 6D/КОА-079-и назди Институту фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А.Баҳоваддинови Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон (734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 33)

ТАҚРИЗИ МУҚАРРИЗИ РАСМӢ

ба диссертатсияи Хидиров Нозимҷон Наимҷонович дар мавзӯи «Ҳамкорихои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои Осиёи Марказӣ дар соҳаи амният: ҳолат ва дурнамои инкишоф», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯи ихтисоси 23.00.04 – Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ: инкишофи глобалӣ ва минтақавӣ пешниҳод шудааст.

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисосҳо ва самтҳои илм, ки аз рӯи онҳо диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст. Мавзӯи диссертатсияи Хидиров Нозимҷон Наимҷонович «Ҳамкорихои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои Осиёи Марказӣ дар соҳаи амният: ҳолат ва дурнамои инкишоф» ба ихтисоси интихобнамудаи доктараи дараҷаи илмӣ 23.00.04– Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ: инкишофи глобалӣ ва минтақавӣ пурра мутобиқат менамояд. Дар диссертатсия масъалаҳои сиёсати хориҷии давлатҳо ва механизмҳои таъбиқи он, нақши ниҳодҳои минтақавӣ ва байналмилалӣ дар таъмини амният, амнияти байналмилалӣ ва амнияти коллективӣ, ҳамгироии минтақавӣ ва ҳамкориҳои давлатҳои пасошӯравӣ мавриди таҳқиқ қарор дода шудаанд. Муаллиф дар таҳқиқоти худ на танҳо самтҳои сиёсати хориҷии кишварро дар соҳаи амният мавриди баррасӣ қарор додааст, балки ба таври мукамал робитаҳои байниидоравӣ ва механизмҳои ҳамоҳангсозии амниятро низ таҳлил намудааст.

Мубрамияти мавзӯи таҳқиқот. Мавзӯи мазкур яке аз самтҳои муҳими илмӣ сиёсӣ дар самти сиёсати хориҷӣ ва ҳамкорихои байналмилалӣ мебошад. Мубрамии таҳқиқоти анҷомшуда ба он алоқаманд аст, ки дар шароити муосир таҳдидҳои нави амниятӣ аз ҷумла, терроризм, экстремизм, ҷиноятҳои фаромиллӣ, қочоқи маводи мухаддир ва муҳочирати

ғайриқонунӣ ба масъалаи амният таъсири мустақим мерасонанд. Аз ин рӯ, омӯзиши таҷрибаи ҳамкорихои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои Осиёи Марказӣ дар соҳаи амният дорои аҳамияти баланди назариявӣю амалист.

Диссертатсия ба таҳқиқи роҳҳои ташаккули муносибатҳои ҳамкориҳои амниятӣ миёни Тоҷикистон ва давлатҳои ҳамсоя равона гардида, барои таҳияи сиёсати хориҷии самаранок ва таҳкими ҳамгироии минтақавӣ мусоидат менамояд.

Дарачаи нафгонии натиҷаҳо дар диссертатсия ва нуктаҳои илмие, ки ба ҳимоя пешниҳод мешаванд. Диссертатсияи Хидиров Н.Н. дорои сатҳи баланди навоарӣ буда, аҳамияти илмӣ ва амалии назаррас дорад. Муаллиф дар қори илмии худ тавонистааст масъалаҳои муҳимтарини ҳамкорихои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои Осиёи Марказиро дар соҳаи амният бо диди нав ва таҳлили амиқ мавриди омӯзиш қарор диҳад. Аз ҷумла, дар таҳқиқот як қатор натиҷаҳои илмии нав ба даст оварда шудаанд, ки дорои аҳамияти назариявӣ ва амалӣ мебошанд. Муаллиф нишон додааст, ки равандҳои ҳамгироии минтақавӣ дар Осиёи Марказӣ дорои хусусияти марҳилавӣ буда, вобаста ба тағйироти геополитикӣ ва манфиатҳои миллӣ ташаккул меёбанд.

Яке аз нафгонҳои муҳим дар ин диссертатсия таҳлили ҷадиди тағйирпазирии вазъи геосиёсии минтақаи Осиёи Марказӣ ва суботи минтақавӣ мебошад. Муаллиф тавонистааст, ки таъсири омилҳои сиёсӣ, иқтисодӣ ва низомиро дар ташаккули муҳити нави амниятӣ нишон диҳад ва нақши қудратҳои бузургро дар раванди дигаргуниҳои минтақавӣ бо диди илмӣ таҳлил намояд. Муаллиф дурнамои рушди ҳамкорихои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои Осиёи Марказиро муайян ва баррасӣ намудааст. Ин бахш дорои арзиши стратегӣ ва амалии баланд мебошад, зеро дар он модели ҳамкорихои ояндаи минтақавӣ пешниҳод гардидааст, ки ба таҳкими суботи сиёсӣ, рушди иқтисодӣ ва таъмини амнияти устувор равона шудааст. Аз дидгоҳи илмӣ, ин нафгонӣ ба ғанигардони назарияи амнияти минтақавӣ мусоидат намуда, барои таҳияи консепсияҳои нави

ҳамкории байнидавлатӣ заминаи мустаҳкам фароҳам меорад. Аз ҷиҳати амалӣ бошад, он метавонад барои тарҳрезии сиёсати дарозмуддати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва таҳияи ҳуҷҷатҳои стратегӣ истифода шавад.

Дар маҷмӯъ, ҳамаи наwgониҳои илмӣ зикршуда дорои аҳамияти назариявӣ ва амалӣ буда, ба тавсеаи дониши илмҳои сиёсӣ, равобити байналмилалӣ мусоидат менамоянд.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои илмӣ диссертатсия, аз дақиқ будани маълумот, истифодаи сарчашмаҳои расмӣ, кофӣ будани ҳаҷми маводи таҳқиқотӣ, коркарди натиҷаи таҳқиқот ва ҳаҷми интишорот эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқотро таъмин мекунанд, иборат мебошад. Хулоса ва тавсияҳо дар асоси таҳлили илмӣ натиҷаҳои таҳқиқоти назариявӣ манзур шудаанд. Дар чараёни таҳқиқоти диссертатсионӣ методҳо ва усулҳои илмӣ соҳаи илмҳои сиёсатшиносӣ истифода шуданд.

Хулосаҳо ва тавсияҳои илмӣ бо асоснокии баланди илмӣ ва мантиқӣ таҳия шудаанд. Муаллиф ба таври густурда адабиёти илмӣ, санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ байналмилалӣ ва ҳуҷҷатҳои расмӣ байнидавлатиро таҳлил намудааст.

Эътимоднокии натиҷаҳо дар он аст, ки онҳо бар пояи таҳқиқи амиқи омилҳои сиёсӣ, иқтисодӣ ва амнияти минтақа ва бо истифодаи методҳои таҳлиلى, муқоисавӣ, системавӣ ва функционалӣ ҳосил шудаанд. Хулосаҳои муаллиф бо мантиқ ва далелҳои воқеӣ асос ёфта, бо амалия ва сиёсатҳои хориҷии кишвар мутобиқат доранд.

Таҳқиқот дорои заминаи устувори назариявӣ ва методологӣ мебошад. Муаллиф аз усулҳои таҳлили сиёсӣ, муқоисавӣ, системаӣ, таърихӣ ва геополитикӣ истифода кардааст. Асоси назариявиро назарияҳои амнияти коллективӣ, реализм, институционализм ва ҳамгироии минтақавӣ ташкил медиҳанд.

Диссертатсия дар ҳаҷми 200 саҳифа таҳия шудааст ва аз муқаддима, тавсифи умумии таҳқиқот, ду боб, панҷ зербоб, хулоса ва рӯйхати адабиёт

ва феҳристи интишороти довталаб иборат мебошад. Сохтор ба талаботи классикии корҳои илмӣ пурра ҷавобгӯ мебошад. Мавод пайдарпай, мантиқӣ ва бо риояи қоидаҳои таҳқиқоти илмӣ таҳия гардидааст. Бобҳо бо ҳам мувофиқат доранд, хулосаҳо аз мазмун ва натиҷаҳои таҳқиқот бармеоянд.

Дар қисми муқаддимаи диссертатсия зарурат ва аҳамияти мавзӯ, дараҷаи таҳқиқи масъала дар адабиёти илмӣ, ҳадаф, вазифаҳо, объекти таҳқиқ ва нағзониҳои илмӣ бо асоснокии қонёқунанда пешниҳод шудаанд. Муаллиф тавонистааст равшан намояд, ки дар шароити мураккаби геополитикии муосир, масъалаи таъмини амнияти минтақавӣ дар Осиёи Марказӣ на танҳо хусусияти сиёсӣ, балки иқтисодӣ ва иҷтимоӣ низ касб намудааст. Дар ҳамин замина, иштироки фаъолони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар раванди ҳамкории минтақавӣ ҳамчун унсури муҳими сиёсати хориҷии кишвар арзёбӣ мегардад.

Боби аввал ба масоили назариявӣ методологии ҳамкории минтақавӣ бахшида шуда, «Ҳамкории минтақавӣ дар замони муосир: масъалаҳои назариявӣ методологӣ» номгузорӣ шудааст. Дар он асосҳои илмӣ ташаккули ҳамкории байнулмилалӣ ва омилҳои асосии таъсиргузор ба ин раванд таҳлил шудаанд. Муаллиф бо таъкид ба манбаъҳои муътамади илмӣ ва таҷрибаи ҷаҳонӣ тавонистааст, мафҳум ва хусусиятҳои ҳамкории минтақавиро дар шароити ҷаҳонишавӣ ба таври муфасссал шарҳ диҳад. Дар ҳамин қисмат, заминаҳои методологӣ ва хусусияти амниятии ҳамкории давлатҳо низ баррасӣ шудаанд, ки нишон медиҳад, муаллиф дарк ва таҷрибаи хуби таҳлили сиёсати байналмилалӣ дорад.

Боби дуюм – “Нақш ва мавқеи Тоҷикистон дар таъмини амнияти минтақавӣ бо кишварҳои Осиёи Марказӣ” номгузорӣ шудааст. Муаллиф тавсияҳои мушаххас барои баланд бардоштани самаранокии ҳамкории кишварҳои минтақа пешниҳод намудааст, ки аҳамияти амалии баланд доранд. Дар ин қисмати кори илмӣ мавқеъ ва нақши Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таъмини амнияти минтақавӣ баррасӣ мегардад, ки муаллиф воқеияти

геополитикии минтакаи Осиёи Марказиро таҳлил намуда, таъсири омилҳои берунӣ ва дохилиро ба амнияти минтака арзёбӣ кардааст. Дар ин замина, ҳамкориҳои Тоҷикистон бо созмонҳои минтақавӣ, ба монанди СААД, СҶШ ва дигар иттиҳодияҳои байналмилалӣ бо далелу рақамҳои мушаххас нишон дода шудаанд. Ин қисмат аз ҷиҳати мазмуну муҳтаво муҳим буда, робитаи назария ва амалро дар таҳқиқ таъмин менамояд.

Муаллиф дар таҳлили дурнамои рушди ҳамкориҳои Тоҷикистон бо кишварҳои Осиёи Марказӣ дар соҳаи амният муносибати таҳлилӣ нишон дода, ба зарурати густариши механизмҳои нави ҳамкорӣ, тақвияти иттиҳодҳои минтақавӣ ва таъмини манфиатҳои миллии давлат тавачҷуҳи махсус додааст.

Дар хулосаи умумӣ, натиҷаҳои асосии таҳқиқ ҷамъбаст гардида, самтҳои минбаъдаи омӯзиши масъала пешниҳод шудаанд. Муаллиф тавонистааст дастовардҳои назариявӣю амалии худро ба таври возеҳ баён намояд ва саҳми худро дар тақомули илми сиёсатшиносӣ нишон диҳад.

Умуман, диссертатсияи мазкур аз ҷиҳати сохтор, мазмун, далелнокӣ ва услуби илмӣ ба талаботи КОА мувофиқ буда, дорои арзиши назариявӣ ва амалии баланди илмӣ мебошад. Таҳқиқи пешниҳодгардида ба омӯзиши равандҳои сиёсӣ ва амниятии минтакаи Осиёи Марказӣ саҳми назаррас мегузорад ва метавонад барои мақомоти давлатӣ, муассисаҳои таҳқиқотӣ ва донишҷӯёни соҳаи муносибатҳои байналмилалӣ ҳамчун манбаи илмӣ истифода гардад.

Аҳамияти илмӣ-амалӣ, назариявӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии таҳқиқоти диссертатсионӣ. Диссертатсияи Хидиров Нозимҷон Наимҷонович дорои аҳамияти назариявӣ, илмӣ ва амалии назаррас мебошад, зеро масъалаи ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои Осиёи Марказӣ дар соҳаи амният аз муҳимтарин самтҳои сиёсати хориҷӣ ва амнияти миллӣ ба ҳисоб меравад. Аз ҷиҳати илмӣ, диссертатсия дар рушди илми сиёсӣ дар соҳаи равобити байналмилалӣ ва сиёсати хориҷӣ саҳми назаррас мегузорад. Муаллиф барои аввалин бор ба таври мукамал масъалаи

ҳамкорӣҳои амнияти Тоҷикистон бо кишварҳои ҳамсояро дар заминаи консепсияҳои амнияти коллективӣ, геополитикаи муосир ва институционализм таҳлил намудааст. Натиҷаҳои бадастомада имконият медиҳанд, ки заминаҳои назариявии нав барои фаҳмиши муносибатҳои амнияти минтақавӣ ташаққул ёбанд.

Муаллиф тавонистааст муносибатҳои сиёсӣ амниятиро дар доираи ташаққули муҳити нави геополитикии Осиёи Марказӣ аз дидгоҳи сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳлил намояд. Аз ҷиҳати амалӣ, натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд аз ҷониби вазорату кумитаҳои давлатӣ ва марказҳои таҳлилии давлатӣ ва пажӯҳишгоҳҳои илмӣ барои таҳияи ҳуҷҷатҳои стратегӣ ва барномаҳои ҳамкории амниятӣ истифода шаванд.

Тавсияҳои пешниҳодшуда барои хифзи манфиатҳои миллӣ, баланд бардоштани сатҳи ҳамохангсозии сиёсати давлатӣ дар соҳаи амният, таҳкими ҳамгироии минтақавӣ ва рушди дипломатияи бисёрҷониба дар минтақа аҳамияти воқеӣ доранд.

Натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд дар фаъолияти таълимии донишгоҳҳо, махсусан дар фанҳои муносибатҳои байналмилалӣ, сиёсатшиносӣ, манфиатҳои миллӣ ва дипломатияи муосир, ҳамчун маводи иловагӣ истифода шаванд. Диссертант дар таҳқиқоти худ нишон медиҳад, ки таҳкими амнияти минтақавӣ омили калидии суботи минтақа ва рушди устувори ҷомеа мебошад.

Таҳқиқоти мазкур ба амалӣ шудани яке аз ҳадафҳои муҳими Ҷумҳурии Тоҷикистон – таъмини амният ва суботи сиёсӣ дар минтақа, мусоидат менамояд. Истифодаи натиҷаҳои илмӣ диссертатсия метавонад ба таҳияи барномаҳои давлатӣ, стратегияи сиёсати хориҷӣ, инчунин баланд бардоштани нуфузи давлат дар низоми амнияти минтақавӣ мусоидат кунад.

Эродҳо ва норасоиҳо. Бояд зикр намуд, ки дар диссертатсияи мазкур дар баробари муваффақиятҳои илмӣ, инчунин, баъзе нуқсонҳои ҷузъӣ низ мушоҳида мешаванд:

1. Дар таҳқиқот нақши ҷомеаи шахрвандӣ ва ВАО дар амнияти минтақавӣ камтар баррасӣ шудааст.

2. Ба масъалаи таъсири иқтисодӣ ва экологӣ ба амнияти минтақа таваҷҷуҳи бештар дода мешуд, кор боз ҳам мукамалтар мегардид.

3. Истифодаи маълумоти эмпирикӣ (пурсишҳои иҷтимоӣ ё мусоҳибаҳои коршиносон) ба таҳқиқоти амалии диссертатсия асоснокии бештар мебахшид.

4. Таҳлили муқоисавӣ бо дигар минтақаҳои ҷаҳон (масалан, ҳамкориҳои амнияти Иттиҳоди Аврупо ё кишварҳои Ҷанубу Шарқи Осиё) метавонад паҳлӯҳои муқоисавии таҳқиқотро ғанӣ гардонад;

Бояд қайд намуд, ки ин камбудҳои хусусияти умумиилмӣ дошта, арзиши илмӣ таҳқиқотро коста намегардонанд.

Наشري натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Нашри натиҷаҳои кори диссертатсионии доктарабӣ дараҷаи илмӣ дар маҷаллаҳои тақризшаванда ба талаботи банди 35 – и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30. 06. 2021, №267¹ (бо тағйири иловаҳо ба қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26. 06. 2023, №295) тасдиқ гардидааст, мувофиқат менамояд. Мақолаҳои илмӣ нашрнамудаи доктараб мазмунӣ кори диссертатсионии онро ифода менамояд.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Диссертатсияи Хидиров Нозимҷон Наимҷонович дар мавзӯи «Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои Осиёи Марказӣ дар соҳаи амният: ҳолат ва дурнамои инкишоф» таҳқиқоти анҷомёфта махсуб гардида, ба талаботи банди 31, 33, 34 ва 35-и Низомномаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти № 267 тасдиқ шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он сазовори дараҷаи илмӣ номзади илмҳои сиёсӣ аз

рӯйи ихтисоси 23.00.04 – Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ: инкишофи глобалӣ ва минтақавӣ мебошад.

Муқарризи расмӣ,

Доктори фалсафа, (PhD) аз рӯи ихтисоси
6D050200 сиёсатшиносӣ (23.00.04.)

дотсенти кафедраи фанҳои гуманитарӣ
ва табиӣ – риёзии Институти
иқтисодиёти ҷаҳон ва муносибатҳои
байналмилалӣи Донишгоҳи байналмилалӣи
сайёҳӣ ва соҳибкорӣи Тоҷикистон.

Амров Т.Ш.

Имзои Амиров Т.Ш. - ро тасдиқ менамоям.

Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои
махсуси Донишгоҳи байналмилалӣи
сайёҳӣ ва соҳибкорӣи Тоҷикистон

Чӯраев Ш.Н.

16.10.2025